

OLGA KOVAČIČOVÁ, MÁRIA KUSÁ (eds.): Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry. 20. storočie. A – K

Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV a Veda, vydavateľstvo SAV, 2015. 463 s.

ISBN 978-80-224-1428-9

Preklady z inonárodných literatúr sú integrovanou súčasťou každej národnej kultúry. Prispievajú nielen k poznávaniu myšlienkových a estetických kvalít literatúr iných národov, a tým aj ku kultivovaniu interkultúrnej komunikácie a výmene kultúrnych hodnôt, ale vďaka vzájomnej konfrontácii prijímajúcej a vysielajúcej literatúry aj k rozvoju vlastnej, recipujúcej literatúry. Niet preto divu, že skúmaniu tejto sféry umeleckej činnosti dlhodobo venuje pozornosť Ústav svetovej literatúry SAV v spolupráci s univerzitnými filologickými pracoviskami. Výsledkom ich práce je celý rad významných monografií, štúdií, zborníkov i bibliografických kompendií, ktoré mapujú vývoj slovenského myslenia o preklade, sprostredkujú poznanie zástoja európskych i neeurópskych literatúr v slovenskej kultúre 19. a 20. storočia, prinášajú analýzy prekladateľských škôl, princípov i jednotlivých prekladateľských výkonov a dokumentujú šírku záberu i kvantitatívne parametre slovenskej prekladovej produkcie umeleckej literatúry. Slovenská translatológia, ktorá vďaka tomu disponuje bohatým súborom dôležitých, ale predsa len čiastkových vedeckých zistení a poznatkov, dospela do štádia vyžadujúceho ich syntézu. *Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry. 20. storočie* je úspešným dôkazom významu a produktivity týchto snáh.

Slovník otvára predslov, v ktorom zostavovateľky v mene širokého autorského kolektívu – na tvorbe hesiel participovalo iba v jeho prvom diele tridsať autoriek a autorov – približujú používateľskej verejnosti **nie**len poslanie tohto kompédia, ale aj genézu jeho vzniku, postup práce a kľúčové aspekty tvorby heslára a štruktúrovania hesiel. Už z tohto vstupného textu je zjavná komplex-

nosť záberu, ako i koncepcnosť práce autorského kolektívu.

Úvodná štúdia Kataríny Bednárovej *Kontexty slovenského umeleckého prekladu 20. storočia* je hutnou hĺbkovou sondou do vývoja slovenského umeleckého prekladu od jeho vzniku až po súčasnosť. Proces jeho evolúcie analyzuje a interpretuje v širokých spoločensko-historických kontextoch: všima si pritom tak historické determinanty slovenského prekladového priestoru od osvietenského obdobia až po koniec 19. storočia, ako aj – a najmä – aspekty, ktoré determinovali podobu slovenského umeleckého prekladu v 20. storočí (kultúrno-politická situácia, prudký vývoj slovenčiny ako moderného jazyka, ktorý ovplyvňoval proces zastarávania prekladov, vydavateľské prostredie, štatút prekladateľa, premeny vzťahu domácej a prekladovej literatúry, druhové, žánrové a národné rozvrstvenie prekladovej literatúry i polemiky a diskusie o charaktere a smerovaní umeleckého prekladu na Slovensku). Premyslená koncepcia spracovania tohto širokého materiálu, logická argumentácia, jasnosť a presvedčivosť ponúkaných analýz a napokon i anglická plnotextová verzia, ktorá štúdiu sprevádza, robí z tohto „portrétu“ slovenského umeleckého prekladu viac ako relevantný zdroj zásadných informácií nielen pre slovenských čitateľov.

Heslár, ktorým sa otvára hlavná časť slovníka, obsahuje len v tomto prvom diele (A – K) mená 184 prekladateľov, ktorých tvorba je spracovaná v samostatných heslách ponúkajúcich popri základných biografických údajoch aj stručný sumár profesijnej kariéry každého prekladateľa, z ktorého je zrejme jeho situovanie v kontexte slovenskej kultúry a, samozrejme, prehľadné spraco-

vane jeho prekladovej tvorby, sprevádzané analýzou špecifik jeho prekladateľskej poetiky a bibliografiou najvýznamnejších prekladov. Pravda, ako vždy v prípade podobných kompendií, o opodstatnenosti zaradenia niektorých prekladateľov do slovníka by bolo možné diskutovať, najmä ak ide o prípady, keď ich prekladová produkcia nerezonovala výraznejšie v domácom slovenskom kultúrnom prostredí, či už preto, že sa zrodila geograficky mimo Slovenska (slovenské preklady umeleckej literatúry, ktoré vznikli v rámci slovenských enkláv žijúcich v iných krajinách a ktoré prioritne nachádzali adresátov v tomto prostredí), alebo preto, že do slovenského kultúrneho kontextu vstupovali s väčším či menším meškaním a podmienky ich zrodu sa odlišovali od podmienok slovenského jazykového, literárneho i recepčného milieua v čase ich „znovuobjavenia“ (slovenská emigrantská prekladová produkcia). Nemožno však zároveň nekonštatovať, že pri pohľade z iného zorného uhla (napríklad ak berieme do úvahy význam kultivovania národnej identity a uchovania rodného jazyka v cudzonárodnom, cudzojazyčnom a cudzokultúrnom prostredí, či ak nastolíme otázku historickej spravodlivosti a vrátenia do slovenskej kultúry aj tých, ktorí z nej boli nedobrovoľne vyhostení) sa zaradenie podobných prekladateľiek a prekladateľov do heslára môže javiť v inom svetle.

Materiálové bohatstvo, ako aj informačnú hodnotu slovníka ešte zvýrazňuje výberová bibliografia, ktorá okrem všeobecnej časti, poskytujúcej používateľovi bibliografické údaje o relevantných slovníkoch, lexikónoch, encyklopédiách, bibliografiách a iných syntetických prácach, obsahuje aj bibliografiu k jednotlivým literatúram či skupinám literatúr kreovaných buď na základe geografickej, alebo jazykovej identity (napr. africké literatúry, anglofónne literatúry) a napokon aj bibliografiu k jednotlivým heslám, ktorá reflektuje najdôležitejšie translatologické, literárnovedné, literárnohistorické či literárnokritické práce jednotlivých prekladateľiek a prekladateľov.

Slovník slovenských prekladateľov umelec-

kej literatúry je výsledkom mravčej heuristickej práce autorského kolektívu, nutného návratu ad fontés, ale aj rozsiahleho štúdia a tvorivého analyticko-interpretáčného spracovania a rozvinutia toho, čo už slovenská translatológia i literárna história dosiahla. Preto ho podľa nášho názoru právom možno pokladať – ako vo svojej recenzii konštatoval profesor Richterek – „za generačný počín slovenské translatologie“, ktorý „není (...) jen parciálním odrazem slovenského kultúrneho vývoje v uplynulém 20. století, je rovněž objektivním obrazem rozhodujících vývojových trendů mezikulturní komunikace středoevropského areálu, v němž si právě v průběhu minulého století slovenská literatura a kultura vybudovala nepřehlédnutelnou pozici“. Vari aj preto slovník do značnej miery prekračuje hranice žánru – dá sa totiž čítať aj ako svojho druhu dejiny slovenského umeleckého prekladu; dejiny svedčiace nielen o bohatstve a šírke slovenských kultúrnych kontaktov so svetom (iba v tomto prvom diele možno narátať 46 jazykov – od príbuzných až po tie najexotickejšie, z ktorých máme k dispozícii umelecké preklady), ale aj o mimoriadnej jazykovej disponovanosti a kultúrnej rozhladenosti slovenských prekladateľov (väčšina z nich sa totiž vyznačovala jazykovým pluralizmom, čo im umožňovalo prekladať z viacerých literatúr). Oprávnené preto možno predpokladať, že tento významný autorský i edičný počín nájde širokú odozvu medzi slovenskými i zahraničnými záujemcami o slovenskú kultúru a že sa stane bohatým zdrojom informácií aj pre tých, ktorých profesijné aktivity s jej ďalším rozvojom bezprostredne súvisia.

ANTON ELIÁŠ